

İntörnlerin anne sütü ve bebek dostu hastane uygulaması ile ilgili bilgi ve farkındalık durumu

Yasemin Durduran, Said Bodur

Konya Üniversitesi, Meram Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD, Konya.

Özet

Amaç: Anne sütünün teşvikinin önemli bir ayağı farkındalıktır. Bu çalışma intörnlerin “anne sütü” ve “bebek dostu hastane” konularında bilgi ve farkındalık düzeyini belirlemek amacıyla yapıldı. **Yöntem:** Çalışma, 2010 yılında Selçuk Üniversitesi (S.Ü) Meram Tıp Fakültesinde çalışmaya katılmayı kabul eden % 57’si erkek 96 intörn üzerinde yapıldı. Veriler hazırlanan bir anket formu uygulanarak elde edildi. **Bulgular:** İntörnlerin anne sütü ve anne sütü ile beslemenin çeşitli özelliklerini % 2 - % 96 düzeyinde doğru olarak bildiği belirlendi. İntörnlerin sadece yarısı doğru emzirme tekniğini bilmekteydi. Bebek dostu hastane olunabilmesi için gerekenleri bilenler % 31’di. Eğitim aldıkları hastanenin emzirme politikasını bilme düzeyi ise sadece % 11’di. **Sonuç:** İntörnlerin anne sütü uygulamalarına yönelik bilgi düzeyi düşüktür. İntörnlerin bu konudaki bilgi ve farkındalıklarının artırılması, toplumda anne sütü ile beslemenin yaygınlaştırılması ve sürdürülmesine olumlu katkı sağlayabilir.

Anahtar Sözcükler: Anne sütü, bebek dostu hastane, intörn

Abstract

Interns’ attitude on breastfeeding and baby-friendly hospital

Aim: Promoting awareness is an important pillar in encouraging breastfeeding. This study was carried out to determine the interns’ level of knowledge and awareness about “breast milk” and “baby-friendly hospital”. **Material and Method:** The study was performed on 96 interns in Selcuk university faculty of medicine who agreed to participate. Fifty seven percent of participants were males. The data were obtained by applying a questionnaire. **Results:** The interns’ rate of correct answers about various properties of breast milk and breastfeeding varied between 2% and 96%. Only half of the interns knew the correct breastfeeding technique. The percentage of those knew the requirements for baby-friendly hospital was 31%. The rate of awareness about the breastfeeding policy of the hospital they study was only 11% among interns. **Conclusion:** The knowledge level of interns about breastfeeding practices is low. Increasing knowledge and awareness of interns about this subject may contribute to extension and maintaining of breastfeeding in community.

Key words: Breast milk, baby-friendly hospital, intern

13. Halk Sağlığı Kongresi’nde (2010, İzmir) poster bildiri olarak sunulmuştur.

Giriş

Anne sütünün teşviki ve desteklenmesinde ulusal ve uluslararası düzeyde anne sütüyle besleme özellikleri ve bebek dostu hastane yapılanması üzerinde durulmakta, bu çerçevede ‘başarılı emzirmede 10 adım’ stratejisi uygulanmaktadır (1-5). Bu yapılanmanın sürdürülmesinde ve topluma benimsetilmesinde her düzeyde sağlık personeline sorumluluk düşmektedir.

Görev üstlenenlerin başında hekimler gelmektedir. Sağlıkla ilgili doğru davranışların topluma kazandırılmasında sağlık personelinin konu hakkında yeterli ve doğru bilgi ve becerilerle donanmış olması çok önemlidir. Bu donanım için eğitime ihtiyaç vardır (6). Bu eğitimin mezuniyet öncesi müfredatlarda yer alması beklenir. İntörnlerin ‘bebek dostu’ bir hastanede eğitim alıyor olması da doğru uygulamaları algılamaları için önemli bir fırsattır.

Bu çalışma intörnlerin bebek dostu hastane ve anne sütü uygulamalarıyla ilgili bilgi ve farkındalık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Yazışma Adresi: Yrd. Doç.Dr. Yasemin Durduran
Konya Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD,
42080, Konya
Tel: 0332.223 7873 Fax: 0332.223 6181
E-posta: ydurduran@selcuk.edu.tr.

Müracaat tarihi: 29.11.2011
Kabul tarihi: 28.02.2012

Gereç ve Yöntem

Bu betimleyici çalışmanın evreni Selçuk Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi intörnleridir. Meram Tıp Fakültesi Hastanesi 'Bebek Dostu' bir hastanedir. Çalışmaya katılmayı kabul eden 96 intörn örneklemini oluşturdu. Çalışma 2010 yılında Haziran-Temmuz aylarında yapıldı. Çalışma öncesinde Meram Tıp Fakültesinden etik kurul izni (2010/090) alındı. Veriler, hazırlanan bir anket yardımıyla toplandı. Anket; anne sütünün bebek beslenmesi dışındaki önemi, sadece anne sütü ile beslenme süresi, gece emzirmenin önemi, doğru emzirme tekniği, yetersiz sütün en güvenilir bulgusu, anne sütünün saklama koşulları, süt sağma yöntemleri, anne sütüyle beslenme süresi gibi 'anne sütü' ile ilgili sorular ve bebek dostu hastane olunabilmesi için gereken kriterler, hastanenin emzirme politikasını içeren 'bebek dostu hastane' ile ilgili konuların yer aldığı sorulardan oluşturuldu. Farkındalık kriteri bir 'Bebek Dostu Hastane' varlığını/adını bilme durumu olarak alındı. Bilgi düzeyi doğru cevap yüzdesine göre değerlendirildi. Katılmayı kabul eden öğrencilere staj yaptıkları ortamda gözlem altında anket uygulandı. Elde edilen veriler, kodlanarak SPSS 20.0 ortamında analiz edildi. Veriler, yüzdelerle özetlendi. Kategorik verilerde ki-kare testi kullanıldı. Anlamlılık düzeyi 0.05 alındı.

Bulgular

Çalışmaya katılan 96 intörnün % 57'si erkek, % 43'ü kız idi. İntörnlerin % 15'i 6 aydan az, % 42'si 1 yaşına kadar, yine % 41'i 1,5-2 yaşına kadar anne sütü aldığını, % 2'si hiç anne sütü almadığını ifade etti. İntörnlerin anne sütü ve bebek dostu hastane konusundaki tüm sorulara doğru cevap verme düzeyi ortalama % 46, ortanca doğru cevap yüzdesi 35'ti. İntörnlerin anne sütünün beslenme dışındaki özelliklerini bilme düzeyleri % 13 - % 89 arasında değişmekteydi. Besleme dışı özellikler arasından en iyi bildikleri husus, bağışıklık sistemini güçlendirdiği konusu idi (Tablo 1). Anne sütünün beslenme dışında özelliklerini bilme düzeyinde cinsiyete göre farklılık belirlenmedi ($p>0.05$).

Sadece anne sütü ile beslenme süresini bilenler % 96, kolostrumun doğum sonrası ilk yarım saat içinde verilmesi gerektiğini ifade edenler % 83, gece emzirmenin önemini bilenler % 30'du. Buna karşılık, anne sütünü saklama koşullarını doğru olarak bilenler yalnızca % 2 idi ve cinsiyete göre fark belirlenmedi ($p>0.05$) (Tablo 2).

İntörnlerden anne sütünü sağma yöntemlerinden, sağma makinesini bilenler % 62, pompayı bilenler

Tablo 1. İntörnlerin anne sütünün besleme dışındaki özelliklerini bilme düzeyi (n=96)

Anne sütünün beslenme dışı özellikleri	Doğru cevap yüzdesi
Enfeksiyonlardan koruma/bağışıklığı güçlendirme	89
Anne bebek arasındaki sevgi bağını artırma	74
Hijyenik olma, alerji yapmama	30
Zekâ gelişimine katkı sağlama	25
Sindirimi kolaylaştırma	22
Büyüme/gelişmeyi artırma	22
Anneyi rahim kanserinden koruma	19
Ekonomik olma	13

Tablo 2. İntörnlerin anne sütüyle ilgili bilgi düzeyleri (n=96)

Anne sütüyle ilgili bilgiler	Doğru cevap yüzdesi
İlk 6 ay bebeğe sadece anne sütü verilmesi	96
Kolostrumu ilk yarım saatte verilmesi	83
Yetersiz sütün takibi	69
Doğru emzirme tekniği	68
Çalışan annenin bebeğini sütüyle (sağarak) beslemesi	66
Anne sütünü arttıran etkenler	51
Meme ucu çatlağının sebepleri	48
Bir bebek dostu hastane adını bilme	35
Bebek dostu hastane kriterlerini bilme	31
Gece emzirmenin önemi	30
Staj yapılan hastanenin 'Bebek Dostu' olduğunu bilme	27
Çalıştıkları hastanenin emzirme politikasını bilme	11
Anne sütünü saklama koşulları	2

% 47, elle sağıldığını bilenler % 18'di. Sağma yöntemlerinden hiçbirini bilmeyenlerin düzeyi ise % 18 idi ve cinsiyete göre farklılık göstermemekteydi ($p>0.05$).

Hekim adaylarında herhangi bir bebek dostu hastane adını ya da varlığını söyleyebilme düzeyi % 35 olup, staj yaptıkları hastanenin 'Bebek Dostu' olduğunu bilenler % 27 idi. Bebek dostu hastane olunabilme kriterlerini bilenlerin yüzdesi % 31'di. Çalıştıkları hastanenin emzirme politikasını bilme düzeyi ise sadece % 11'di.

'Bebek dostu hastane' farkındalığı olan intörnlerle diğer intörnlerin bebek dostu hastane kriterlerini bilme düzeyi % 70 ve % 10 ($p<0.001$); çalışan annenin bebeğe sütünü nasıl vereceğini bilme düzeyi % 91 ve % 52 ($p<0.001$); hastanenin emzirme politikasını bilme düzeyi % 21 ve % 6 ($p<0.05$) olarak belirlendi.

Tartışma

İntörnlerin bebek dostu hastane ve anne sütü uygulamalarıyla ilgili bilgi ve farkındalık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmaya, araştırma

sirasında klinik ya da diğer uygulama yerinde bulunan intörnlerden araştırmaya katılmayan olmaması araştırmanın temsil gücünü gösterebilir. Bulgular ankete verilen cevaplarla sınırlıdır. Çalışmaya katılan intörnlerin kız erkek sayısının birbirine yakın olması (% 57'ye % 43), doğru cevapları cinsiyetle karşılaştırılabilir kılmıştır. İntörnlerin çoğunluğunun bebekliklerinde anne sütü alma sürelerinin bir yıl ve üzerinde olması bu konuda kendi ailelerinin duyarlılığının bir göstergesi olarak düşünülebilir. Bir çalışmada (7) stajyer diyetisyenlerin % 67.4'ü anne sütü aldığını, % 27.1'i anne sütü almadığını, % 5.5'ide alıp almadığını bilmediğini ifade etmişlerdir. Bu çalışmada anne sütü almadığını ifade edenler yok denilecek kadar azdır.

Çalışmada intörnlerin anne sütünün beslenme dışındaki özelliklerinden en fazla belirttikleri konular, anne sütünün bebeği enfeksiyonlardan koruması/bebeğin bağışıklığını güçlendirmesi ve anne ile bebek arasındaki sevgi bağını artırmasıdır. Hemşirelerde yapılan araştırmada (8) emzirmenin immun fonksiyonu artırdığı görüşünün ifade düzeyi % 99 bulunmuştur. İntörnlerin en az ifade ettikleri konularsa anne sütünün ekonomik olması ve anneyi rahim kanserinden korumasıdır. Başka bir çalışmada (9) hemşirelik öğrencilerinin % 76.3'ünün emzirmenin anne sağlığına yararları hakkında bilgi sahibi olduğu belirtilmiştir. Çalışmamızda emzirmenin anneyi rahim kanserinden korumasını bilme düzeyinin düşük düzeyde olması, anne sütünün beslenme dışı özelliklerinden ilk akla gelenin bebek sağlığı olması ve böylece anne sağlığına olan etkisinin daha az akla gelmesinden kaynaklanmış olabilir. Ayrıca anne sütünün beslenme dışındaki özelliklerini bilme düzeyinde cinsiyete göre farklılık olmaması, tüm katılımcıların tıp fakültesi öğrencisi olmalarından kaynaklanabileceğini düşündürülebilir. İntörnlerin anne sütünün hem besleyici hem beslenme dışı özellikleri hem de emzirme teknikleri konusunda yeterli bilgi düzeyinde olması beklenir. Çünkü anne sütü ile beslemenin toplumda yaygınlaştırılması ve sürdürülmesinde hekimlerin öncül rolü önemlidir. Toplumda emzirmenin motivasyonunda anne sütünün beslenme dışı özelliklerinin de vurgulanmasının yararlı olacağından hareketle, sağlık personelinin bu özellikleri bilmesi gereklidir. Nitekim bir çalışmada sağlık personelinin bilgi ve farkındalığının arttığı bölgelerde anne sütü ile emzirme oranının arttığı gösterilmiştir. Bir başka çalışmada (11) bebek dostu girişimi eğitiminin sağlık personelinin anne sütüyle beslenmede davranış, bilgi ve öz yeterliliğinde anlamlı

düzeltilmeler ile emzirme problemlerinin yönetiminde artma gözlenmiştir. Meslek içi eğitimin anne sütüyle ilgili olarak personel ve toplumsal tutumun olumlanmasındaki katkısına benzer şekilde, konunun lisans eğitiminde yer almasının da yararlı olacağı beklentisi vardır. Bu sebeple intörn eğitimi konu başlıklarından birini anne sütü eğitimi oluşturmaktadır (12).

Bu çalışmada bebeğin sadece anne sütü ile beslenme süresini bilenler yüzde yüze yakındır. İntörnlerin çoğunluğu kolostrumun doğum sonrası ilk yarım saat içinde verilmesi fikrini paylaşmaktadır. Hastanede staj yapan tıp fakültesi öğrencilerinin bu bilinçte olması uygulama açısından sevindiricidir. Genel olarak sağlık çalışanlarının % 20.8'i doğum sonu ilk yarım saat içinde anne sütü verilmesinin gerektiğini belirtirken ebelerin % 86.8'i doğumdan sonra anne sütüne ilk yarım saat içinde başlanması gerektiğini ifade etmişlerdir (13,14). İntörnlerin aynı konudaki bilgi seviyelerinin sağlık personelinin daha iyi olması, beklenene uygun ve olumlu bir durumdur. Bu çalışmada sağma yöntemlerinden en fazla sağma makinesi bilinmektedir. İntörnler en az elle sağmayı bilirken, beşte biri de hiçbir sağma yöntemini bilmemektedir. Buna karşılık, anne sütünü saklama koşullarını doğru bilenler yok denilecek kadar azdır. Sağma yöntemlerinden hiçbirini bilmeyenlerin varlığı ve saklama koşullarının bu kadar az bilinmesi düşündürücüdür. Bir çalışmada (15) sağlıkla ilişkili bölümlerde okuyan üniversite öğrencilerinden anne sütünün sağma ve saklanmasını doğru bilenler % 19.4 olarak belirtilmiştir. Kadınların çalışma hayatına her geçen gün daha fazla katılması ve annelerin bebeklerini emzirmeye devam etmesinde sütlerini sağma ve saklama koşullarını bilmeleri gereklilik haline gelmektedir. Anneler danışmanlık verecek hekim adaylarının bu konuda daha yüksek düzeyde bilgi sahibi olması beklenirdi.

Hekim adaylarının herhangi bir bebek dostu hastane adını/varlığını söyleyebilme, staj yaptıkları hastanenin 'Bebek Dostu' olduğunu ve bebek dostu hastane olunabilme kriterlerini bilme sıklığı üçte bir düzeyindedir. Öğrenim gördükleri hastanenin emzirme politikasını bilme ise sadece onda bir kadardır (Tablo 2). 'Bebek dostu hastane' farkındalığı önemli bir noktadır. Çünkü bebek dostu bir hastanede staj yapan ve çok kısa bir süre sonra hekim olarak göreve başlayacak öğrencilerin farkındalık ve yeterli bilgiye sahip olmaları istenen ve olması gereken bir durumdur. İntörnlerin bu konuda yeterli bilgi ve farkındalık düzeyine sahip olmadıkları görülmektedir. Oysa sağlık

çalışanlarının bebek dostu hastane uygulamaları hakkında bilgi sahibi olma düzeyinin % 74 olduğu bildirilmiştir (13).

İntörnlerin çoğunun bebek dostu hastane kavramı ve içeriğini bilmemesine karşın, bebek dostu hastane kavramının farkında olanlarda anne sütü ile ilgili bazı bilgileri bilme düzeyi daha yüksektir. Bebek dostu hastane kavramı anne sütüne ilgiyi ve o konudaki bilgiyi olumlu etkilemektedir. Bu çalışmada bilme düzeyinin daha düşük olması, çalışmanın henüz meslek hayatına atılmamış intörnlerle yapılmış olmasına bağlanabilir. Çünkü mesleğini icra edenlerin farkındalıklarının daha yüksek olması şaşırtıcı olmamalıdır. Aslında intörnlerin anne sütü, emzirme teknikleri, bebek dostu hastane ile ilgili bilgi ve tutumları ile ilgili literatür bilgiye ulaşamadığından, karşılaştırma yapılamamıştır. Bununla birlikte bulgularımıza dayanarak sadece bebek dostu hastane kavramı farkındalığının artırılması ile anne sütüyle ilgili motivasyonun artırılabilceği kanaatine varılmıştır.

İntörnlerin toplumda emzirme eğitimi yapabilmeleri için bilmeleri ve inanmaları gereken hususlar vardır. Bu çalışmanın bulgularına göre intörnler bu konuda öne çıkan hususlardan çok azını yeterli düzeyde bilmektedirler (Tablo 1, Tablo 2). İntörnlerin düşük bilgi düzeyine sahip olmasında, kendi ilgi düzeyleri yanında müfredattaki eksikliğin ve uygulama ortamından kaynaklanan durumların da etkili olduğu söylenebilir. Genel olarak bu çalışma çerçevesi ve sınırlılıkları içinde intörnlerin anne sütü ve bebek dostu hastane konularındaki doğru cevap düzeyleri ortalamasına bakarak bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, intörnlerin anne sütü ile ilgili, özellikle bebekleri gece emzirme, sütün sağılması, saklanması, doğru emzirme, bebek dostu hastane ve emzirme politikasının içeriği konusunda, bilgi düzeyleri yetersizdir. Ancak “bebek dostu hastane” farkındalığı olan intörnlerin emzirme ile ilgili bilgileri daha yüksektir. Bu nedenle mezuniyet öncesinde tıp öğrencilerinin teorik ve pratik olarak “anne sütü ile besleme” ve “bebek dostu hastane” farkındalık ve bilgi düzeyinin artırılması, anne sütünün toplumda yaygınlaştırılmasına katkı sağlayabilir.

Kaynaklar

1. WHO. Protecting, promoting and supporting breastfeeding: the special role of maternity services. Geneva: WHO Pub.; 1989.
2. T.C. Sağlık Bakanlığı. Bebek dostu sağlık kuruluşları. Ankara: Genelge no: 2003/60, 2003.
3. UNICEF/WHO. Baby-friendly hospital initiative. Section 1. New-York: WHO Press; 2009. p.1-70.
4. Abrahams SW, Labbok MH. Exploring the impact of the Baby-Friendly Hospital Initiative on trends in exclusive breastfeeding. *Int Breastfeed J.* 2009;4(11):1-6.
5. WHO. Evidence for the ten steps to successful breastfeeding. Geneva: WHO Pub.; 1998.
6. Ward KN, Byrne JP. A critical review of the impact of continuing breastfeeding education provided to nurses and midwives. *J Hum Lact.* 2011; 27(4):381-93.
7. Mitchell CL. Breastfeeding intentions, attitudes, knowledge, and exposure of dietetic interns and the attitudes of internship directors (Master thesis). Ohio: Bowling Green State University, 2011.
8. Hellings P, Howe C. Breastfeeding knowledge and practice of pediatric nurse practitioners. *J Pediatr Health Care* 2004;18:8-14.
9. Spear HJ. Baccalaureate nursing students' breastfeeding knowledge: A descriptive survey. *Nurse Education Today* 2006; 26:332-37.
10. Kutlu R, Kara F, Durduran Y, Marakoğlu K, Çivi S. Assessment of effects of pre- and post-training programme for healthcare professionals about breastfeeding. *J Health Popul Nutr.* 2007;25(3):382-6.
11. Ingram J, Johnson D, Condon L. The effects of Baby Friendly Initiative training on breastfeeding rates and the breastfeeding attitudes, knowledge and self-efficacy of community health-care staff. 2011;12(3):266-75.
12. Telatar TG, ve ark. Dönem VI öğrencilerinin intörlük eğitimi sonundaki mesleki beceri düzeylerinin saptanması. *Hacettepe Tıp Dergisi* 2005; 36:239-47.
13. Onkolo SN, Ogbonna C. Knowledge, attitude and practice of health workers in Keffi local government hospitals regarding Baby-Friendly Hospital Initiative (BFHI) practice. *Eur J Clin Nutr* 2002;56:438-41.
14. Tunçel EK, Dündar C, Pekşen Y. Ebelerin anne sütü ile ilgili bilgi ve uygulamalarının değerlendirilmesi. *The Medical Journal of Kocatepe* 2005;6:43-8.
15. Kang NM, Song Y, Im EO. Korean university students' knowledge and attitudes toward breastfeeding: A questionnaire survey. *Int J Nurs Stud* 2005;42: 863-70.